

Sport ve stáří

Jiřina Máčková

Subkatedra tělovýchovného lékařství IPVZ

Klinika tělovýchovného lékařství FN Motol

e-mail: jirina.mackova@lfmotol.cuni.cz

5. ZKSM 2006

Stárnutí a starší sportovci

- muži i ženy > 40 let soustavně trénují i závodí
- pro kondici a rekreaci
- někteří trénují systematicky a intenzivně se se připravují na závody

některé výkony výjimečné, hlavně v disciplínách vytrvalostních, silových, individuálních hrách jejich schopnosti mnohem větší než netrénovaných vrstevníků - po 4. a 5. dekádě pokles výkonnosti

•
•
•

Které fyziologické změny vedou ke snížení tolerance cvičení s přibývajícím věkem?

Může intenzivní pohybová aktivita představovat zdravotní rizika u starších atletů?

Do jaké míry jsou sportovci středního a staršího věku trénovatelní?

•
•
•

Při vyšetření starších osob se zaměříme na

- kardiorepirační výkonnost
- svalovou sílu
- složení těla

- **jak mohou tyto změny ovlivnit výkonnost**
- **jak lze tréninkem zlepšit výkonnost starších sportovců**

Jaký vliv má stárnutí na sportovní výkonnost?

Rekordy v běhu, plavání, cyklistice a vzpírání ukazují, že nejvyšší výkonnost je ve 20. a časných 30. letech života.

Výkonnost v běhu

1954 R. Banister první na světě míli pod 4 min
dnešní rekord je asi o 15 sec rychlejší (je to asi 100m)
několik běžců >40 let dosáhlo stejného nebo lepšího času

- od 27 do 47 roků snížení rychlosti v běhu od míle po maraton o 1% za rok
- podobně světové rekordy na 100 m a 10 km ve věku od 25 do 60 roků (Costill)
- u 560 žen ve věku od 30 do 70 let pokles rychlosti o 8,5% za dekádu v testu běžeckého sprintu

Výkonnost v cyklistice

- rekordní výkony se dosahují ve věku 25-35 let
- od 25 do 65 let pokles
u rekordů na 40 km o 0,6% za rok
20 km o 0,7% za rok

Výkonnost ve vzpírání

- maximální svalové síly se dosáhne mezi 25-35 lety
- pokles o 1,8% za rok

Výkonnost v plavání

- retrospektivní studie US masters 1991-5
na 1500 m kraul trvalý pokles rychlosti u mužů i žen (větší) mezi 35-70 roky
na 100 m o 1% za rok mezi 25-70 roky
- **úspěch v plavání závisí na obratnosti, síle a vytrvalosti**
někteří plavci dosáhli své nejlepší výkonnosti v 50 letech
ve 20 letech trénovali 1500 m a v 50 letech 2500 m/den

Pokles výkonnosti v plavání je dán zejména poklesem vytrvalosti a síly.

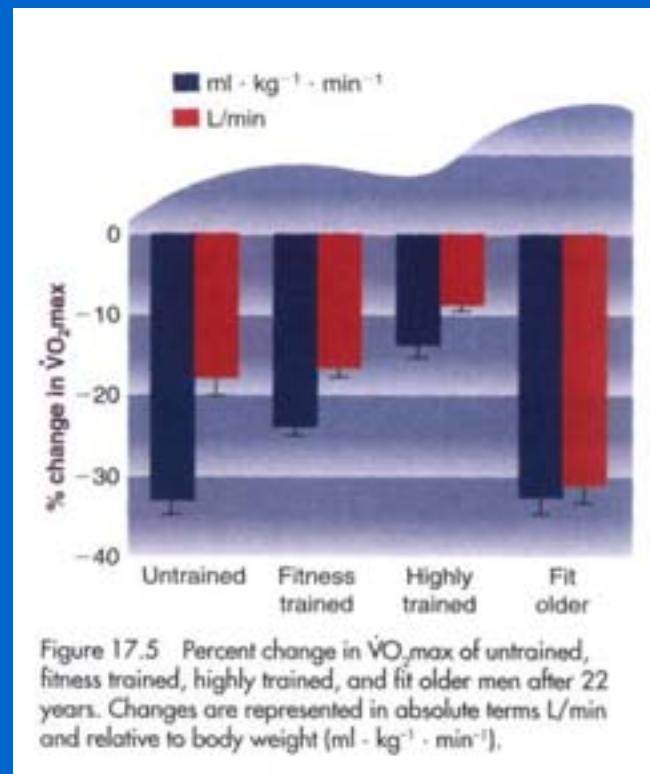
Výkonnost mužů v plavání ve věku 22 a 50 roků

vzdálenost m	nejlepší výkonnost (s)		zlepšení %
	ve 20	50 letech	
50	27,2	26,5	2,6
100	62,7	60,3	3,8
200	147,8	137,7	6,8
1500	1403,0	1227,0	12,5

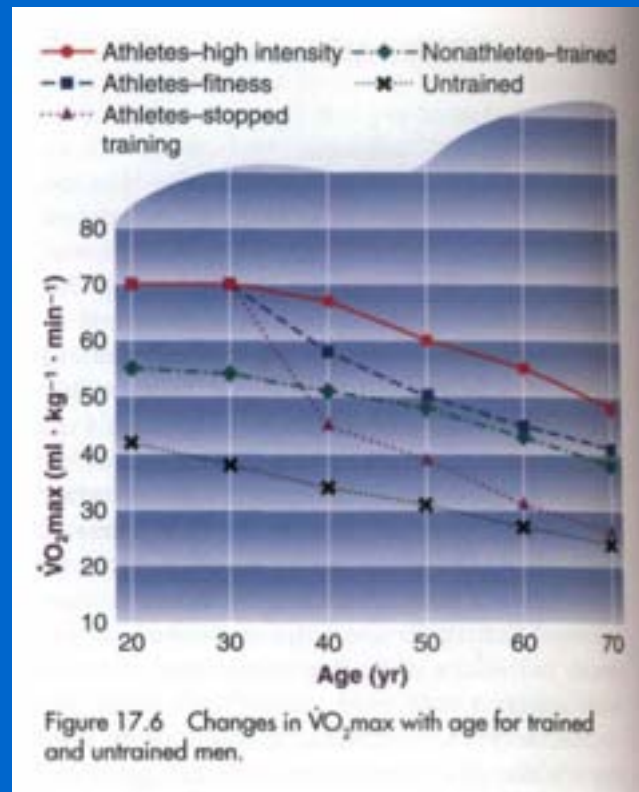
Změny kardiorespirační vytrvalosti s věkem

- pokles centrální i periferní cirkulace
- VO_2max klesá o 0,8-1,1 ml/kg/min zarok do 70 let
- přepočteno na FFM není rozdíl mezi muži a ženami
- důvodem v první řadě snížení fHmax a SV
- je-li intenzita a objem tréninku na vysoké úrovni i po 50. roce věku je pokles menší

Změny $\dot{V}O_2\text{max}$ po 22 letech u 25-50 letých netrénovaných a 50-80letých mužů

Změny $\dot{V}O_2\text{max}$ trénovaných a netrénovaných mužů

Změny respirace s věkem

- VC i FEV_1 klesá lineárně od 20-30 let
- RV stoupá, TLC se nemění-může být vyměněno méně vzduchu (stoupá poměr RV:TLC)
  - ve 20 letech činí RV 18-22 % TLC
  - 50   30 i více %
  - kouření tento trend akceleruje
- úbytek elasticity plicní tkáně a stěny hrudníku

- Změny vyrovnány změnami max. kapacity ventilace
- $V_{E_{max}}$ 4-6letých chlapců kolem 40 l/min
  - v dospělosti 110-140
  - u 60-70letých mužů 60-80u žen v souvislosti s menší výškou nižší hodnoty
- Pokles VC u starších atletů nemá vztah ke změnám externí ventilace
- Během vyčerpávajícího cvičení normálně aktivní i trénovaní starší dosáhnou skoro maximální arteriální saturace O_2 97%

Limitace spojena spíše s transportem O_2 do svalů

- pokles fH_{max} a SV
snižuje se minutový srdeční výdej a průtok krve cvičícími svaly
- max a-v O_2 diff je menší u starších osob, je extrahováno méně kyslíku

Kardiovaskulární změny s věkem

- **pokles HR max**

u dětí HR max > 200/min

průměrný 60letý 160/min

HR max = 220 - věk

odchylka +/- 20

- snížení HR max s věkem stejné u sedentary i trénovaných
- HR max klesá o méně než 1/min na každý rok věku

Morfologické a elektrofyzilogické změny

- vedení zejména SA uzlu a Hissovu raménku
- snížená regulace beta-1 receptorů v srdci snižuje citlivost srdce na stimulaci katecholaminy
- snížení aktivity sympatiku a změny vodivého systému v srdci

Snížení SV

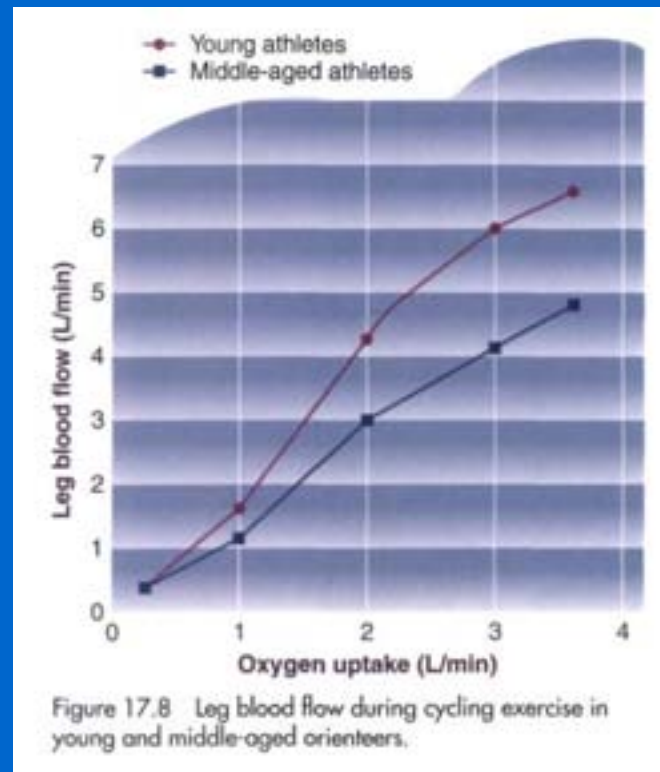
- zvýšení celkové periferní rezistence
- snížení kompliance v arteriích
- možná redukce kontraktility levé komory
- maximální SV a Q klesá s věkem

SV se udrží u sportovců, kteří dále trénují,
ale je nižší než u mladých sportovců

Periferní cirkulace

- klesá s věkem i když kapilární hustota ve svalech nezměněna
- redukce průtoku o 10-15% cvičícími svaly u mužů středního věku vytrvalostně trénovaných ve srovnání s trénovanými mladými
- je nahrazen zvýšením a-v O_2 diff při submax. výkonu
- zvýšení periferní resistance, ztráta elasticity a menší schopnost vasodilatace
- zvýšení TK v klidu i při cvičení

Průtok krve DK během jízdy na kole u sportovců mladého a středního věku

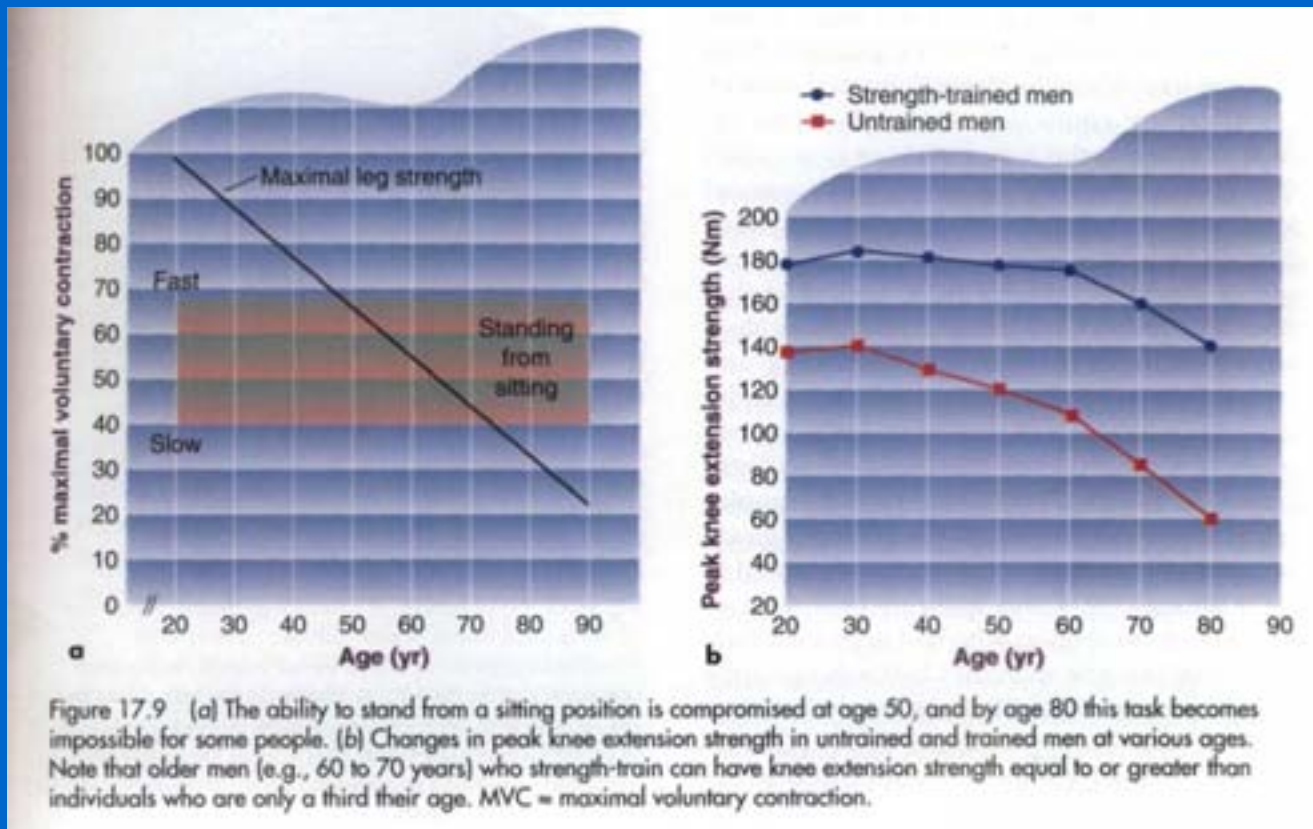

Maximální aerobní výkonnost

- snížení PA, přírůstek hmotnosti, věkové změny respiračního a kardiovaskulárního systému se kombinují
- pokles $VO_2\text{max}$ 10% na každou dekádu po 25. roce věku
- složení těla a PA konstantní - úbytek jen 5%
- trénují stejnou intenzitou a objemem jako mladší - pokles menší než 1-2% za dekádu do 50 let

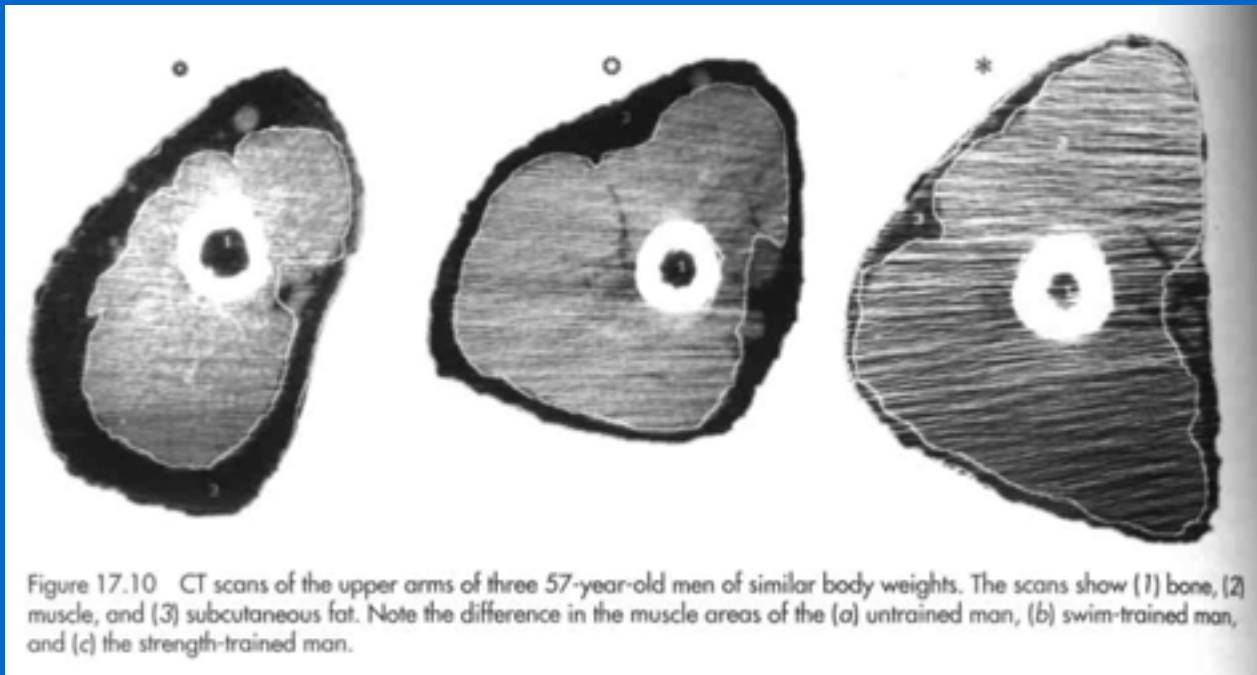
a) schopnost postavit se ze sedu b) síla extenze kolena

CT HK tří 57letých mužů stejné hmotnosti

a) netrénovaný, b) trénovaný plavec, c) silově trénovaný

Změny síly se stárnutím

- maximální síla klesá trvale
- úbytek síly v první řadě úbytkem svalové hmoty
- u normálně aktivních přesun k většímu % ST vláken je způsoben úbytkem FT vláken
- klesá celkový počet a průřez svalových vláken
trénink zmenšuje úbytek velikosti průřezu
- zpomaluje schopnost NS detekovat stimulus a zpracovat informaci k vytvoření odpovědi

Složení svalových vláken m. gastrocnemius dříve elitních vytrvalců

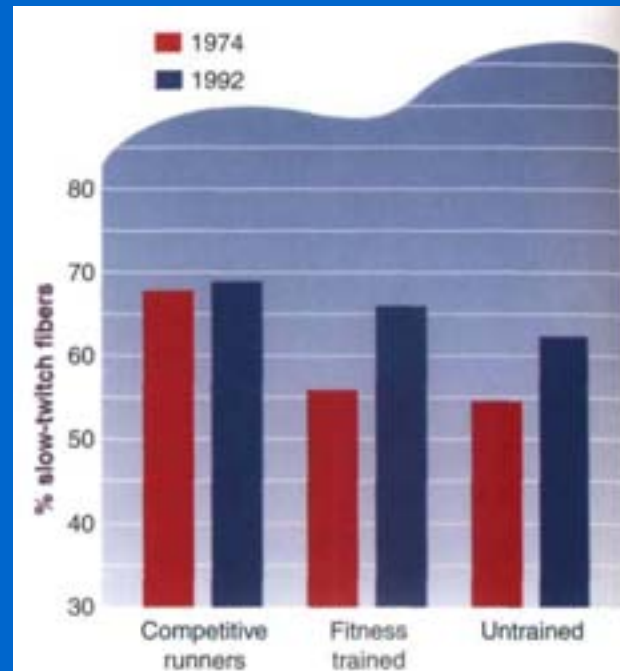

Figure 17.11 Changes in muscle fiber-type composition of the gastrocnemius in elite distance runners who remained competitive, stayed fitness-trained, or became untrained during the 18 years between the tests. Note that the runners who continued to compete showed no change in percentage of slow-twitch fibers, while the less-fit and untrained individuals experienced an increase in percentage of slow-twitch fibers.

Silový trénink

- **muži věku 60-72, silový trénink, 12 týdnů, 80 % 1RM extenze a flexe kolen**
- **síla extenze se zvýšila o 107%, flexe o 227%**
- **CT zjištěna hypertrofie svalů**
- **biopsie m. vastus lat.**
CSA ST vláken se zvětšila o 33,5%
FT vláken a 27,5%

Aerobně odporový program 50 týdnů

- **ženy průměrného věku 72 roků**
- **zvýšení síly nohou o 6 %**
- **zvětšení CSA o 29% jen FT vláken**

Trénink nemůže zastavit proces
biologického stárnutí,
může ale snížit vliv stárnutí na
výkonnost

Mnoho změn způsobeno inaktivitou,
jestliže staří lidé trénují, mnohé z
těchto změn jsou mírnější

Stres okolí a stárnutí

- specifické studie ke zjištění tolerance starých sportovců nebyly provedeny
- srovnání reakcí mladých a starších dospělých na stres výšky a horka

Vystavení výšce

- ani při intenzivním cvičení ve středních a vysokých výškách normálně aktivní starší není v nevýhodě – překvapivě opak pravdou
Balcomb a Sutton: 70-90letí horolezecké túry ve výšce 4500 m
52 letý muž zdolal Mt Everest
- incidence HAPE 50/100.000 osob
pod 14 let 140/100.000

Vystavení horku

- při srovnatelné práci starší dosáhne vyšší vnitřní teplotu
- nižší produkce potu, menší ztráty tepla odpařováním
- souvislost s regulací periferní cirkulace, zpomalení i nižší průtok
- tolerance k teplu snížena, podobně k chladu

Složení těla a stárnutí

po dosažení dospělosti množství tělesného tuku stoupá

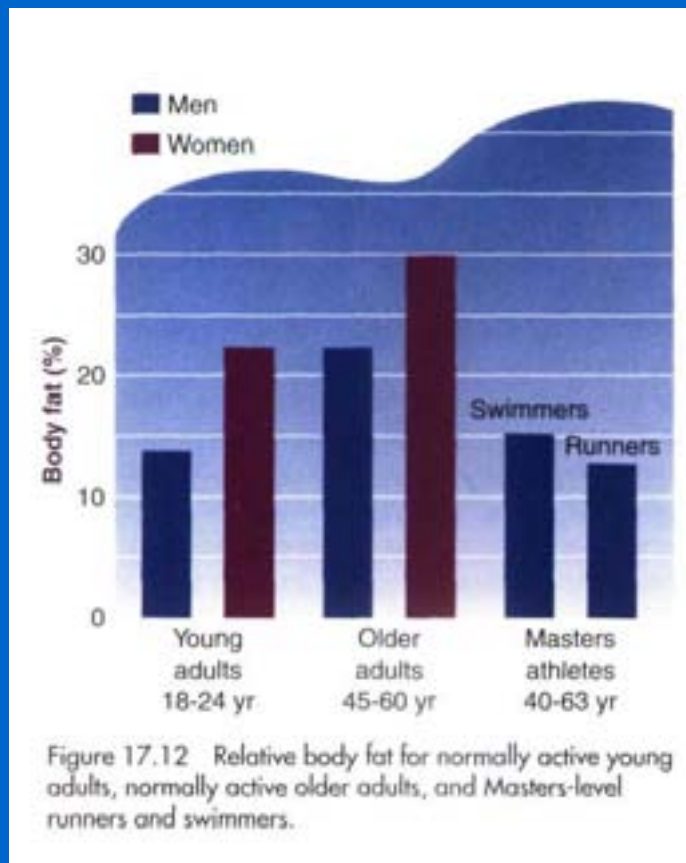
- zvýšený příjem energie potravou
- snížení PA
- snížená schopnost mobilizovat tuk
  - po 30. roce věku progresivně klesá FFM
- úbytek svalové hmoty a minerálů kostí –
částečně vlivem snížené PA

- Tělesný tuk fyzicky aktivních lidí signifikantně nižší než stejně starých sedentary osob

	% tuku	
	muži	ženy
vysoce trénovaní běžci	11	18
sedentary	19	26
plavci	15	23

- vysoký kalorický výdej
- vědomá monitorace stravování

-
-
- % tělesného tuku u normálních mladých a starších mužů a žen a sportovců mistrovské třídy

Trénovatelnost starších sportovců

- sportovci středního a staršího věku jsou schopni výjimečných výkonů
- vytrvalostní trénink vede k podobným přínosům u zdravých bez ohledu na věk, sex, výchozí kondici
- u starších *větší přírůstek oxidativní kapacity svalů*
- u mladších *zvýšení minutového srdečního výdeje*
- trénink ovlivní i schopnost zvýšit svalovou sílu a hypertrofii svalů

•
•
•

Děkuji za pozornost

